

Politične stvari.

Pogajanje za slogo Slovencev

v dveh pismih.

— — *in mir bodi ljudem,
ki so dobrega srca.*

Glas sv. večera.

Dr. Jan. Bleiweis je 3. oktobra preteklega leta prejel iz Štajarskega od odličnega rodoljuba sledeče pismo:

„Veleučeni gospod! Iskrena ljubezen do slovenskega naroda mi daje povod, da se drznem Vam, za narod mnogo mnogo zaslužnemu gospodu, naslednje črtice napisati.

Premišljavajoča z g. dr. — — mršavi položaj našega razkosanega in raztrganega naroda ter istega bližajočo se ugonobitev v okolnostih, katere sedaj vladajo, sklenola sva dne 31/8. poskusiti porazumljenje in pogodbo med narodno-konservativno (klerikalno) in narodno-liberalno stranko pod geslom: „Blagost naroda“ in „upor germanizaciji.“

Pod tem geslom je pa mogoče spet združiti razdružene moči inteligentnih narodnjakov. Politično življenje bi se vravnalo tako, da se s tema točkama sklada; kar se ne vjema, opusti se, kar je indiferentno, prepušča se svobodni volji posamnikov. Na svojem polji naj dela vsak po svojih posebnih stanovskih ali socijalnih pravilih, in ima pustiti isto svobodno gibanje tudi sosedu.

Gledé na volitve in glasovanje*) izvoljenih poslancev bi odločevalo nadzorništvo, vzajemno v ta namen izvoljeno od zaupnih mož obeh strank. Pravomočne dosedanje postave se sprejmejo z vsemi posledicami, kar je kvarnega, odpravi se po postavnem poti.

V imeni zaželene sloge prosim tedaj v porazumljenji svojih političkih prijateljev, da mi blagovolite naznaniti, jeli ste Vi in Vaši politički somišljeniki voljni spustiti se v pogajanje? na kakih podlogah bi to mogoče bilo, in na kak način se ima razpravljanje vršiti.

V ugodnem slučaju bi se menda sklicalo 8 do 10 narodnih voditeljev obeh strank. — Z odličnim spoštovanjem itd.“

Na to pismo je odgovoril dr. Bleiweis 14. oktobra u. l. tako-le:

„Prečastiti gospod! Vsled cenjenega dopisa od 3. dne t. m. počastujem se Vam odgovoriti sledeče:

Vaš predlog, ki namerava porazumljenje in spravo med slovenskima strankama, mora pač vsak rodoljub pozdravljati s pristrčno radostjo, kajti nesrečni razpor podira, kar smo zidali z velicim trudom, in olajšuje nasprotnikom slovenstva dosego hudobnih njihovih namenov.

Po vsem tem si tedaj lahko mislite, da je pismo Vaše razveselilo vse rodoljube naše domovine, ki že mnogo let na straži stoji za blagor njen in za upor proti germanizaciji.

Čital sem čestito pismo Vaše včeraj narodnemu klubu naših poslancev, ki vse rodoljube deželnega zbora našega obsega izvzemši dr. Razlaga, dr. Zarnika in Obrezo.

In soglasno je bilo odobreno, naj na Vaše cenjeno pismo odgovorim to-le:

Porazumljenje in popolna sprava med slovenskima strankama se mahoma izvrši s tem, da narodnjaki, ki so zapustili častitljivo slovensko zastavo z ničnimi pretvezami, se vrnejo zopet pod to zastavo nazaj. S pretvezami, pravim, kajti gesla narodnih protestantov, ki se glasijo: „za omiko in svobodo“, „za napredek“ itd. (in: ne zamerite mi: tudi Vaše geslo „Blagost naroda

*) Po mogočnosti, da-si ni pravilno.

in upor germanizaciji“) so gole fraze in v tem oziru motijo ljudstvo, ker vsa dejanja slovenskih voditeljev od leta 1848 so merila in merijo na omiko in blagor našega naroda, na svobodo v razvitku njegovih pravic, v napredek v vsem. Ali nismo edini napravljali čitalnice, „Sokola“, dramatično društvo in slovensko gledališče? — ali nismo edini osnovali „Matico?“ — ali nismo edini borili se za obveljavo narodnega jezika v šolah, v pisarnah? — ali nismo poganjali se za napravo šol za poljedelstvo? ali nismo spisali slovenskih knjig mnogovrstnega obsežka? ali nismo v taborih edini razlagali naš program? vsaj v fotografiji največega tabora slovenskega na Vižmarjih leta 1869 še vidimo Bleiweisa in Costo, Razlaga in Zarnika, Vošnjaka in Tonklija.

Zmirom edini smo skušali „Slovenijo“ snovati, zdaj pa se cepimo Slovenci na dvoje! In zakaj?

Mar je delovanje za omiko, napredek, svobodo, blagor naroda, germanizacija zadnji dve leti, kar se je „Narod“ rodil, kaj družega, kar je bilo popred? In kaj pa je stvarila stranka, ki se imenuje „mlada“, slovenskemu narodu na korist? Naj nam drage volje pové: kaj neki? Mi ne vidimo nikjer, da je kaj družega vstvarila za blagostanje naroda našega, za omiko njegovo, za napredek njegov. V treh časnikih res da se živahno giblje in čedalje veči razpor dela, al to, v čemur se giblje „die kleine aber rührige Partei“, čisto nič družega ni nego v slovenski jezik prestavljeni nemški Bismarkov liberalizem. Dokler je miroval Bismark, mirovali so tudi mladoslovenci (glejte Zarnikov navdušeni sestavek za duhovščino našo še v „Novicah“ leta 1871), ko pa je Bismark začel propagando svojo zoper katoliško vero in njegove duhovnike, kar brž je tudi mladoslovence napihnil njegov duh svobode in napredka in zagnali so pri volitvah glas: „farjev ne volite!“ In „Narod“ in „Soča“ obdelujeta to temo v stoternih varijacijah in psujeta cerkev našo in ves duhovski stan, kateri je za narodni naš jezik gotovo največ storil, — ki je edini pomočnik bil, da se je narodu našemu ohranil in da nas ni pogoltnilo žrelo germansko.

„Farjev ne volite!“ to je klic mladoslovenske svobode in napredka mladoslovenskega, ne vedé, ko bi narodne naše duhovščine ne bilo na deželi, bi v deželnih zborih naših ne sedel skor noben Slovenec. Živa priča temu so nekatere volitve v deželni in državni zbor na Kranjskem, in še posebno pri vas na Štajarskem, ker je o razporu domačinov zmagal nemškutar, in je dr. Vošnjak — sramotna dogodba! — s pomočjo nemčurjev bil voljen v državni zbor.

Farjev ne volite! — temu klicu so dodali mladoslovenci dalje še tudi „grofov ne volite!“ in tako zopet celi stan plemenitnikov žalijo, preziraje, da tudi med grofi in baroni imamo najčastitljivše, za blagor naroda našega goreče može.

Zadnji čas je mladoslovenska stranka jela že tudi kričati: „kmetov ne volite!“ kajti oni so večidel „farški hlapci“.

To tedaj je cvet mladoslovenskega napredka, mladoslovenske svobode.

Ali je pač v tacih klicih sled omike?! Bogme, da ne!

Iz te gotovo nepristranske razprave, prečastiti gospod! vidite, da tako imenovana mladoslovenska stranka nima ničesa pokazati, kar je ona stvarila za omiko, napredek, in po tem za blagostan naroda slovenskega; kar imamo, delo je sloge slovenske; „Narod“ s „Tednikom“ in „Sočo“: to je edina stvar mladoslovenska, ki je zasejala in seje žalostni razpor med Slovence.

Ker tedaj ves svet vé in vidi, da je mladoslovenska stranka splav (abortus) slovenskega naroda, ki se ie

rodil še le po nemškem liberalizmu, zato menda tudi ne bi bilo težko pošteti in rodoljubni inteligenciji mladostlovenski vrniti se k svoji materi Sloveniji nazaj in biti to, kar smo bili pred 3 leti: složni v vsem, kar zahteva domovina od nas!

Nekaterim mlajšim rodoljubom našim se je morebiti za malo zdelo, strinjati se zmirom z idejami in načeli starejih. Al vsaj tega ni nihče zahteval, veljal je zmirom le večine glas. To mora biti, kajti brez discipline ni nobenega redu na svetu; disciplina tudi slabe dela močne. Kam pridemo, če vsak svojo trdi in se ne vda večini!

„In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas! — pod tem ščitom nam je lahko složnim biti za geslo naše starodavne „za vero, dom, cara.“

To, prečastiti Gospod! so moje in mojih političkih prijateljev misli.

Zročujem Vam jih z željo, da jih Vi in Vaši resno in s čisto ljubeznijo do milega našega naroda prevdarite.

Ako to storite, vverjen sem, da mi ne boste očitali, da zahtevam kaj, kar ni mogoče. Kako neki moglo bi to napačno in krivo biti, kar je od leta 1843 do 1872 prav in vzajemno bilo!

Drago bo meni in mojim prijateljem, ako daste od svojih glas, da brez kovanja novih prislovic se najdemo vsi Slovenci pod tistim geslom, v katerem prava omika, prava svoboda, krepki upor germanizacije, pravi napredek, in po vsem tem blagostan naroda našega najobširnejše polje imajo.“

Dozdaj dr. J. Bleiweis ni še prejel odgovora na svoje pismo in ker sta pretekla že več kakor dva meseca, ga tudi več ne pričakuje. Sicer velja prislovica: „qui tacet, consentire videtur“, ali pa velja tudi o tem primerljeji, ne upamo si trditi kar naravnost, če tudi to vsak pravi rodoljub želeči mora, kajti preživo se kaže potreba, da vsi narodnjaci stojijo na onem stališču, na katerem so stali takrat, ko smo složni delali za blagor in čast naroda našega.

Naj čitatelji naši sami sodijo obe pismi in rekó: ali dr. Bleiweis resnico govori v svojem pismu ali ne? Če pa vsaj velika večina vidi le resnico v njegovih besedah, naj ona v svojih krogih dela na to, da zgine nesrečni razpor, ki je bil le na korist protivnikom matere Slovenije po izneverjenih sinovih njenih.

O potrebi prestrojenja politične uprave in preuredbe občinske postave.

Iz govora poslanca Hermana v Štajarskem deželnem zboru
v seji 12. oktobra 1874.

Ker so se tudi na Kranjskem pričele razprave gledé preuredbe občinske postave, bode gotovo zanimival ta govor poslanca Hermana; kajti razvideli bodo naši bralci, da tudi drugod ne gré tako naprej, da politična uprava mora se sploh prestrojiti. Govor je tem bolj zanimiv, ker so okoliščine na Štajarskem jako enake Kranjskim, in ker je tudi Kranjski deželni zbor po nasvetu dr. Bleiweisa sklenil, vlado prositi, da naj se politična uprava prestroji. Govor Hermanov se je glasil tako-le:

Kot člen odseka za občinske zadeve govoril in glasoval bodem za odsekov predlog. Ta predlog sicer ne prinaša veliko, pa tudi ne malo; vsaj pa po tem, da preuredbo namerava vse politične uprave od zdolej do zgoraj, mi daje priliko, o vseh oddelkih politične uprave in o dotičnih razmerah govoriti. Te pravice po-

služil se bodem popolno, ker za trdno menim, da se nekatere resnice vedno ponavljati morajo, dokler se jih ne prepriča vsakdo, in dokler se dejansko ne vpeljejo v praktično življenje.

Ko je slavni deželni zbor — ne vedoč kaj storiti — svoje delo gledé preuredbe občinskih zadev v pretres izročil političnim in nepolitičnim okrajnim oblastvom in nekaterim občinam, že tistikrat sem rekel, da dobili bodemo mnenja, ki so si popolnoma navskriž. In to se je tudi zgodilo; kajti, če preberemo dotična poročila, prav za prav vemo toliko, kakor poprej. Kar se nekaterim dozdeva dobro, to drugi imajo za slabo. To me tembolj pelje do tega, da javno mnenje popravim. — Le v tem so si mnenja enaka, da tako ne gré naprej in da se politična uprava presukati mora.

Zavolj tega pa bode vsakemu, ki reči ne presoja samo iz doktrinarnega stališča, jasno, kaj nam je storiti. Povedati si moramo: namen naš z našim delom je bil dober, toda reči nismo dobro razumeli, mi smo se zmotili, napraviti moramo zopet stanje, kakor je bilo poprej.

Vprašanje je toraj, kedaj in kako smo se zmotili, in kakošno je bilo poprejšnje stanje?

Ko smo drugo pot postali konstitucionalni (ustavni), mislili in trdili smo, da smo bili bolj neprosti, kakor pravično, in da zlasti občine (soseske) zdihovala so pod hudim jarmom.

Dolžila se je tedajnja vlada, da ona sama hoče vse nadvladati; tožilo se je, da se se je župan ponižati moral za uradnega slugo politične gosposke, ker je vroče njene preskrbeti moral. Ob enem so v spomin prišle lepe besede, ki se nahajajo v §. 1 občinske postave od leta 1849, namreč: „Prosta občina je podlaga prosti državi.“

Ker je navada bila, državno oblast proglašati kot samosilno in ljudstvu sovražno, mislilo se je, da se ljudstvo obgraditi mora zoper to potem, da se vladi vzame nekaj oblasti in bremen ter izroči soseskam. Predmet take izročitve bilo je krajno policijstvo, katero je zraven družega policijstva kot oddelka politične uprave država vedno sama opravljala in sicer do leta 1850 po okrajnih gosposkah, od leta 1850 do 1854 po okrajnih glavarstvih, od leta 1854 do 1864 po okrajnih uradih. Politične gosposke so v tem obziru skrbeti morale za javno varnost, za mir in red, za vzdržavanje cestá in mostov in za uboge, oskrbovati so morale zdravstveno, npravstveno, stavbinsko, požarno, sejmsko in poljsko policijstvo, potem šolske in odgojevalne zadeve, dajale so dovoljenja za godbo, za prostovoljne dražbe premakljivega blaga, izvrševati so morale dotične postave in uredbe. Dalje so politične gosposke nadzorovati morale soseske gledé občinskih zadev, jih podpirati in podučevati, ter v teh zadevah razsojevati po dotičnih občinskih postavah. Opravila ta izvrševale so deloma neposredno, deloma po posebnih v ta namen odločenih organih (zdravstveni, tehnični in policijski organi, žandarmerija itd.). Dobro uredjena žandarmerija je svojemu poklicu primerno ter izvirna prekoračila okraj križem, je potepuhe zgrabila in vsako zapazovano nepostavnost ovadila dotični gosposki; ona je bila strah hudobnim in pomoč dobrim ljudém. Vsakdo se je lahko čutil jako varnega. Videti je bilo vspešno vladanje, kar je vzročilo občeno zadovoljstvo. Tako je bilo poprejšnje stanje.

Toda mislilo se je reč ravno tako dobro ali pa še bolje narediti in izročila so se vsa navedena od političnih gosposk oskrbovana opravila mahoma občinam pod naslovom „samouprave“ ali „avtonomije“, akoravno občine niso bile zato niti pripravljene, niti izurjene in uravnane, vsi pomočki za taka opravila pa